

Zaštita prirode

U izveštajnom periodu nastavljani su, čak i povećani, pritisci i negativne prakse u zaštiti prirode. Napredak u razvoju novih politika i propisa, kao i u sprovođenju već postojećih, bio je jako mali.

Prema podacima iz Centralnog registra zaštićenih prirodnih dobara, koji su poslednji put ažurirani 24. 2. 2025. godine, ukupna površina zaštićenih područja u Republici Srbiji iznosi 826.757 ha. U odnosu na celu teritoriju države to čini 9,34%.

U februaru 2025. godine, grupa od preko 30 organizacija je pozvala na odgovornost Ministarstvo zaštite životne sredine i Zavod za zaštitu prirode Srbije zbog Rešenja o uslovima zaštite prirode za određivanje obima i sadržaja studije o proceni uticaja na životnu sredinu Projekta podzemne eksploatacije ležišta litijuma i bora „Jadar“.

Radna grupa za izradu Programa zaštite prirode Republike Srbije redovno se sastajala i intenzivno radila na definisanju nacionalnih ciljeva u skladu sa Kunming-Montrealskim globalnim okvirom za biodiverzitet. U novembru 2024. godine organizacije civilnog društva su bile pozvane da dostave komentare u vezi sa Akcionim planom za ispunjavanje merila za zatvaranje Poglavlja 27.

U maju 2025. godine, Program za razvoj Ujedinjen nacija (UNDP), u saradnji sa Ministarstvom zaštite životne sredine, započeo je sprovođenje projekta „BIOFIN — Krovni program za podršku razvoju finansijskih planova za biodiverzitet“ kroz koji je planiran razvoj Nacionalnog plana finansiranja biodiverziteta.

Više od petnaest godina rada na uspostavljanju *Natura 2000* u Srbiji nije donelo planirane, očekivane a ni priželjkivane rezultate. Rad na Uredbi o ekološkoj mreži je značajno usporen. Poslednji sastanak Radne grupe za izradu Predloga uredbe o ekološkoj mreži održan je u martu 2024. godine. Uprkos dugogodišnjim najavama, proces izrade Uredbe o oceni prihvatljivosti nije započeo.

Društvo za zaštitu i proučavanje ptica Srbije prijavilo je ukupno 26 slučajeva ugrožavanja divljih vrsta i prirodnih staništa u poslednjih godinu dana. Među njima je registrovano 10 slučajeva trovanja, 11 slučajeva krivolova, tri slučaja nelegalne trgovine i držanja ptica, jedan slučaj bolesti i jedan slučaj uništavanja staništa. Ovi podaci ukazuju na stalnu prisutnost ozbiljnih pritisaka na prirodu i potrebu za hitnim institucionalnim odgovorima.

Čuvari zaštićenih područja predstavljaju ključnu kariku u sistemu očuvanja prirodne baštine Republike Srbije. Ipak, njihova uloga nije dovoljno prepoznata, ni cenjena u meri koju zaslužuju, uprkos njihovom neprocenjivom doprinosu zaštiti prirodnih vrednosti. U javnosti gotovo da ne postoji jasna svest o tome šta sve njihovo radno mesto podrazumeva, koje su im odgovornosti i sa kakvim izazovima se suočavaju na terenu.

U julu 2025. godine raspisan je javni poziv organizacijama civilnog društva za uključivanje u radnu grupu za izradu Nacrta Zakona o zaštiti prirode¹³⁵. Koalicija 27 nije konkurisala, smatrajući da društveno-političke okolnosti ne omogućavaju transparentan, inkluzivan i pravedan proces izrade zakona. Mišljenje Koalicije 27 je da Zakon o zaštiti prirode treba da bude izrađen u skladu sa zakonodavstvom Evropske unije, potvrđenim međunarodnim sporazumima, dobrom praksom u ovoj oblasti i potrebama zaštite prirode u Srbiji.

Strateški i zakonodavni okvir

U izveštajnom periodu, Radna grupa za izradu Programa zaštite prirode Republike Srbije od 2025. do 2033. godine, redovno se sastajala i intenzivno radila na definisanju nacionalnih ciljeva u skladu sa Kunming-Montrealskim globalnim okvirom za biodiverzitet. Mladi istraživači Srbije su jedina organizacija

135 Iako se podatak odnosi na period nakon perioda izveštavanja (maj 2025. godine), dodat je zbog važnosti (tj. aktuelnosti) događaja za period koji pokriva izveštaj.

civilnog društva u ovoj radnoj grupi, a primetan je i izostanak drugih sektora (Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, Ministarstva zdravlja i drugih), što usporava proces i utiče na kvalitet dokumenta. Program zaštite prirode usklađuje se i sa Radnom verzijom Strategije zaštite životne sredine Republike Srbije — četvrti stub pod nazivom „Zaštita i investiranje u biodiverzitet i ekosisteme“, koja uprkos održanim konsultacijama i javnoj raspravi (u oktobru 2024.) još uvek nije usvojena. Iako UNEP i drugi međunarodni partneri stimulišu izradu Programa zaštite prirode na različite načine, koji uključuju finansijsku i stručnu podršku, nedostaju ambiciozniji ciljevi i jače veze ovog sa drugim planskim dokumentima.

U Izveštaju o radu Vlade za 2024. godinu¹³⁶ nema informacija o izradi Zakona o zaštiti prirode, Uredbe o ekološkoj mreži i još nekoliko uredbi, čija se izrada planira i najavljuje već nekoliko godina. Proces formiranja Radne grupe za izradu nacrtu Zakona o zaštiti prirode započet je u prvoj polovini 2025. godine.

U novembru 2024. godine organizacije civilnog društva su bile pozvane da dostave komentare u vezi sa Akcionim planom za ispunjavanje merila za zatvaranje Poglavlja 27. Za deo Akcionog plana koji se odnosi na zaštitu prirode upućeni su brojni komentari, ali oni nisu bili dobro protumačeni, niti prihvaćeni od strane Ministarstva zaštite životne sredine. Glavna primedba odnosila se na proces konsultacija jer su organizacije pozvane u završnoj fazi, bez jasnog objašnjenja o tome kako i zašto je Ministarstvo odabralo neke elemente Zajedničkog stava Evropske unije koji se odnose na zaštitu prirode i uključilo ih u Akcioni plan, a ostala, takođe veoma relevantna zapažanja, nisu uključena. Ovakav proces konsultacija je postao uobičajena praksa Ministarstva zaštite životne sredine za uključivanje civilnog društva, koji karakteriše nedostatak odgovarajućih informacija i kratki rokovi za dostavljanje komentara.

U izveštajnom periodu nije bilo napretka u unapređenju Zakona o divljači i lovstvu¹³⁷, a mnoge izmene i dopune koje su bile predložene u septembru 2023. godine, kada je Ministarstvo poljoprivrede pokrenulo javnu raspravu

136 https://www.srbija.gov.rs/extfile/sr/879406/izvestaj-o-radu-vlade2024_cyr.pdf

137 „Službeni glasnik RS“, br. 18/2010, 95/2018 — dr. zakon i 92/2023 — dr. zakon, dostupno na: <https://pravno-informacioni-sistem.rs/eli/rep/sgrs/skupstina/zakon/2010/18/8/reg>

o Nacrtu zakona o izmenama i dopunama Zakona o divljači i lovstvu, nisu usvojene. Predložene izmene 2023. godine su se, između ostalog, odnosile na jačanje bezbednosti i kontrole nad lovom. Planirano je bilo uvođenje obaveznih obuka za lovce koje bi organizovao Lovački savez Srbije, sa programom koji bi obuhvatao ne samo teoriju o gazdovanju lovištem, već i bezbednosne mere u lovu. Takođe, bile su predviđene i sankcije za kršenje pravila lova kao i strožije sankcije za nelegalan lov.

BioNET — Regionalna mreža za biodiverzitet deo je Radne grupe za biodiverzitet na Zapadnom Balkanu (BDTF WB), koji zajednički koordinišu Regionalni savet za saradnju (RCC) i Međunarodna unija za zaštitu prirode (IUCN). Početkom 2025. godine u okviru ove grupe podeljene su informacije i planovi o daljem radu na Stubu V Zelene agende za Zapadni Balkan, a organizacije civilnog društva su izrazile svoju spremnost da sarađuju. Međutim, ovo nije dovoljno za efikasno učešće OCD u implementaciji ciljeva Zelene agende za biodiverzitet na regionalnom nivou te su se OCD pisanim putem obratile Evropskoj komisiji, RCC-u i drugim partnerima i od njih tražile da ojačaju uključivanje civilnog društva, kao i da odvoje više resursa za implementaciju Zelene agende.

U maju 2025. godine, UNDP je u saradnji sa Ministarstvom zaštite životne sredine započeo sprovođenje projekta „Krovni program za podršku razvoju finansijskih planova za biodiverzitet“. Projektom je planiran razvoj Nacionalnog plana finansiranja biodiverziteta koji će najpre proceniti status i osnovne uzroke gubitka biodiverziteta, identifikovati nedostatke u finansiranju biodiverziteta i definisati plan kojim bi resursi bili usmereni tako da ne nanose štetu biodiverzitetu, osmišljeni izvori dodatnih resursa, kao i poboljšana efikasnosti korišćenja resursa. Prvi sastanak u okviru ove inicijative okupio je predstavnike različitih zainteresovanih strana uključujući i organizacije civilnog društva.

Rad na Uredbi o ekološkoj mreži je značajno usporen. Poslednji sastanak Radne grupe za izradu Predloga uredbe o ekološkoj mreži održan je u martu 2024. godine. U izveštajnom periodu nije bilo aktivnosti.

Uprkos dugogodišnjim najavama, proces izrade Uredbe o oceni prihvatljivosti nije započet.

Više od petnaest godina rada na uspostavljanju *Natura 2000* u Srbiji nije donelo planirane, očekivane, a ni priželjkivane rezultate. Proces je započet 2010. godine kroz projekat „Jačanje administrativnih kapaciteta za zaštićena područja u Srbiji (*Natura 2000*) — *Twinning Project SR 2007/IB/EN-02*“, nastavljen kroz brojne druge projekte, uglavnom podržane od EU i drugih stranih donatora. Ulaganje i rad Ministarstva zaštite životne sredine i njegovih organizacija i ustanova nisu bili nikada dovoljni, pa je trenutno stanje nepostojanje funkcionalne ekološke mreže, mada nakon izvršene transpozicije Direktive o staništima, postoje zakonske obaveze za upravljanje ekološkom mrežom i sprovođenje ocene prihvatljivosti.

Prema podacima dostupnim na internet stranici Ministarstva zaštite životne sredine, u izveštajnom periodu usvojeno je pet akata o zaštiti područja na teritoriji Republike Srbije. Donešena su četiri akta o zaštiti novih područja i jedan akt o reviziji prethodne zaštite (Park prirode Golija). Od novih područja, proglašena su tri veća sa površinom preko 10.000 ha. Ukupno povećanje površine zaštićenih područja iznosi 23.519 ha. Pregled područja za koje su doneti akti o zaštiti u periodu od maja 2024. do maja 2025. je dat u tabeli br. 3

Tabela 3: Područja koja su proglašena zaštićenim u periodu od maja 2024. do maja 2025. godine

Naziv područja	Kategorija	Površina (ha)	Broj Službenog glasnika
Predeo izuzetnih odlika Rajac	II	1.772	„Službeni glasnik RS“, br.68/2024
Predeo izuzetnih odlika Planina Rudnik	I	10.018	„Službeni glasnik RS“, br.99/2024
Park prirode Veliki Jastrebac	I	20.034	„Službeni glasnik RS“, br.98/2024
Spomenik prirode Kanjon reke Vučjanke	II	49	„Službeni glasnik RS“, br.10/2025
Park prirode Golja	I	75.839 (revizija sa 75.183)	„Službeni glasnik RS“, br.88/2024

U decembru 2024. godine održana je i javna rasprava o nacrtu Uredbe o zaštiti predela izuzetnih odlika „Planina Jelica“. Akt o zaštiti ovog područja, za koje je planirano da obuhvati 6.196 ha, nije usvojen do izrade ovog izveštaja. Takođe, u izveštajnom periodu je pokrenut postupak zaštite za šest novih područja. To su

Spomenik prirode Hadži-Prodanova pećina, Specijalni rezervat prirode Veliki Rzav, Predeo izuzetnih odlika Srednja Mostonga, Specijalni rezervat prirode Zlatar, Spomenik prirode Gradski park u Bačkoj Topoli i Predeo izuzetnih odlika Povlen i kanjon Sušica.

Prema podacima iz Centralnog registra zaštićenih prirodnih dobara¹³⁸, koji su poslednji put ažurirani 24. 2. 2025, ukupna površina zaštićenih područja u Republici Srbiji iznosi 826.757 ha. U odnosu na celu teritoriju države to čini 9.34%.

U aprilu 2024. godine, ta površina je iznosila 765.527 ha (8.65%) što znači da je povećanje zaštićene površine u prethodnoj godini prema podacima iz Centralnog registra iznosilo oko 65.000 ha. Na osnovu dostupnih informacija nije moguće tačno utvrditi razlog neslaganja podataka iz Centralnog registra i podataka objavljenih na internet stranici Ministarstva, ali se može pretpostaviti da je do toga došlo da je registar u međuvremenu ažuriran i korigovan u odnosu na neka ranije zaštićena područja.

Sprovedenje propisa

Dobro upravljanje životnom sredinom i očuvanje prirodnih resursa Republike Srbije bi trebalo da počivaju na kvalitetnom radu institucija, primeni zakona, poštovanju procedura, korišćenju naučnih podataka i stručnih mišljenja. Kapacitete Ministarstva zaštite životne sredine u oblasti zaštite prirode su neadekvatni, a isto se odnosi i na zavode za zaštitu prirode (pokrajinski i republički) koji nemaju dovoljno stručnog osoblja i nisu dovoljno tehnički opremljeni, što znatno otežava sprovođenje propisa.

138 <https://zzps.rs/%d1%86%d0%b5%d0%bd%d1%82%d1%80%d0%b0%d0%bb%d0%bd%d0%b8-%d1%80%d0%b5%d0%b3%d0%b8%d1%81%d1%82%d0%b0%d1%80-%d0%b7%d0%b0%d1%88%d1%82%d0%b8%d1%9b%d0%b5%d0%bd%d0%b8%d1%85-%d0%bf%d1%80%d0%b8%d1%80%d0%be/>

U februaru 2025. godine, grupa od preko 30 organizacija je pozvala na odgovornost Ministarstvo zaštite životne sredine i Zavod za zaštitu prirode Srbije zbog Rešenje o uslovima zaštite prirode za određivanje obima i sadržaja studije o proceni uticaja na životnu sredinu Projekta podzemne eksploatacije ležišta litijuma i bora „Jadar“. Rešenje izdato je 21. avgusta 2024. godine na Zahtev kompanije Rio Sava, a od strane Zavoda za zaštitu prirode Srbije. Nakon objavljivanja informacija Centra za istraživačko novinarstvo Srbije (CINS), javnosti je data potvrda sumnji da su uslovi zaštite prirode za Projekat „Jadar“ izrađeni mimo svih standarda, da su menjani i usvojeni bez saglasnosti dela stručnjaka zaposlenih u Zavodu, da su u skladu sa interesima kompanije a na štetu prirode i građana Srbije.

Razumevajući kompleksnost procedura u odobravanju projekata, smatramo da je osnovni zadatak Zavoda da kroz izdavanje rešenja o uslovima zaštite prirode detaljno iznese sva saznanja o prisustvu prirodnih vrednosti na datom području, bez paušalnog odabira „nekih od značajnijih vrsta“, da proceni moguće uticaje i da predloži mere zaštite. Načela prevencije i predostrožnosti i načelo očuvanja prirodnih vrednosti, koja su definisana Zakonom o zaštiti životne sredine¹³⁹, nalažu da se prirodne vrednosti identifikuju i navode, kao i da se procenjuje svaki mogući uticaj na njih, u skladu sa najboljim saznanjima struke i bez ikakvih kompromisa.

Zabrinjava činjenica da rukovodstvo Zavoda za zaštitu prirode Srbije ne uvažava znanja i mišljenja svojih zaposlenih, a zbog političkih odluka urušava prakse koje su razvijane godinama i na taj način u visokoj meri ugrožava prirodu Republike Srbije i njene građane.

Upravljanje zaštićenim područjima ostaje veliki izazov, a mnogobrojni problemi se sporo rešavaju. Kao što je navedeno i u prethodnim izveštajima, među glavnim problemima u upravljanju područjima su: neusklađenost prostornih planova nižeg reda i drugih sektorskih dokumenata sa aktom o proglašenju

139 „Službeni glasnik RS“, br. 135/2004, 36/2009, 36/2009 — dr. zakon, 72/2009 — dr. zakon, 43/2011 — odluka US, 14/2016, 76/2018, 95/2018 — dr. zakon, 95/2018 — dr. zakon i 94/2024 — dr. zakon, dostupno na: <https://pravno-informacioni-sistem.rs/eli/rep/sgrs/skupstina/zakon/2004/135/8/reg>

zaštićenog područja; nedovoljna saradnja nadzornih organa sa upravljačima zaštićenih područja, područjima ekološke mreže i izvan njih, kao i neadekvatna kaznena politika; nedovoljni kapaciteti na svim nivoima za primenu propisa, monitoring i upravljanje; neadekvatna organizaciona forma i sistem finansiranja i upravljanja zaštićenim područjima, ekološkom mrežom i vrstama.

Iako Zakon o zaštiti prirode¹⁴⁰ prepoznaje čuvare zaštićenih područja kao službena lica, u praksi su oni često marginalizovani i nedovoljno zaštićeni, naročito kada postupaju u slučajevima privrednih prestupa i krivičnih dela u okviru zaštićenih područja. Čuvari nisu u mogućnosti da pravovremeno prepoznaju i pravilno reaguju na štetne pojave u prirodi. Pored stručnosti, ključna je i tehnička opremljenost — od terenskih vozila i komunikacione opreme, do GPS uređaja, kamera i zaštitne opreme, kako bi efikasno mogli da obavljaju svoj posao. Isto tako, bliska saradnja sa inspekcijским službama i policijom je od suštinskog značaja za sprečavanje nelegalnih aktivnosti koje narušavaju prirodne vrednosti. Prema važećem Pravilniku o uslovima koje mora da ispunjava upravljač zaštićenog područja¹⁴¹, jedan čuvar treba da pokriva do 3000 hektara. Iako se ova norma formalno poštuje u većini slučajeva, u praksi jedan čuvar ne može obezbediti prisustvo i nadzor tokom celog dana i na celokupnoj teritoriji. U situacijama kada se radi o nepristupačnim terenima, potreba za većim brojem obučanih i opremljenih čuvara postaje još izraženija.

U izveštajnom periodu nije bilo konkretnih aktivnosti na uspostavljanju evropske ekološke mreže *Natura 2000* u Srbiji.

Direktiva EU o pticama obavezuje Srbiju da uskladi svoje zakonodavstvo, što podrazumeva i smanjenje lovnih aktivnosti na ugrožene vrste ptica. Stručne organizacije ukazuju da su populacije određenih ptica koje se vode kao lovna divljač u opadanju. Tako je, na primer, predloženi strogi moratorijum na lov grlice (*Streptopelia turtur*) doveo do privremene zabrane lova od 2021. do avgusta 2024. godine. Udruženje Društvo za zaštitu i proučavanje ptica Srbije ocenjuje da je jedino kraćenje sezone lova na prepelicu i trogodišnji moratorijum na

140 „Službeni glasnik RS“, br. 36/2009, 88/2010, 91/2010 — ispr., 14/2016, 95/2018 — dr. zakon i 71/2021, dostupno na: <https://pravno-informacioni-sistem.rs/eli/rep/sgrs/skupstina/zakon/2009/36/9/reg>

141 „Službeni glasnik R“, br. 85/2009, dostupno na: <https://pravno-informacioni-sistem.rs/eli/rep/sgrs/ministarstva/pravilnik/2009/85/2/reg>

grlicu pokazalo neki rezultat, ali ističe da ne postoji jasan plan upravljanja tim vrstama u Srbiji.

Organizacije civilnog društva i ornitolozi ističu da je potrebno trajno zaštititi i druge lovne vrste čije su populacije izrazito ugrožene. Među njima se navode guska glogovnjača (*Anser erythropus*), čija je globalna populacija pala za gotovo 80%, riđoglava patka (*Aythya ferina*) i grogotovac (*Anas querquedula*). Dosadašnje inicijative Koalicije nevladinih organizacija za zaštitu ptica i projekta „Zvuk ptica“ ukazuju na potrebu izmena zakona kako bi ove vrste prestale da budu lovne divljači. Vladine mere iz 2021. uvele su privremene zabrane lova na određene vrste (grlicu (*Streptopelia turtur*), jarebicu (*Perdix perdix*) i prepelicu (*Coturnix coturnix*)) do 2024. godine, ali nakon isteka roka Uprava za šume Ministarstva poljoprivrede nije saopštila dalje korake. Kada je moratorijum istekao, još uvek nije bilo najava trajne zabrane lova, iako je grlica na Crvenoj listi ptica sa statusom ugrožene vrste (VU) sa samo 49.000 — 68.000 parova i opadajućom tendencijom.

Plan upravljanja populacijama mrkog medveda u Srbiji nakon dužeg vremena, usvojen je 14. marta 2025. godine, za period od 2025. do 2033. godine, na predlog Ministarstva zaštite životne sredine¹⁴². Ovaj dokument ima za cilj očuvanje i uspostavljanje stabilne populacije mrkog medveda kroz niz mera koje uključuju praćenje stanja populacije, smanjenje konflikata između ljudi i medveda, nadoknadu štete izazvane od strane ove vrste, kao i podizanje svesti javnosti. Ono što Plan predviđa je i formiranje specijalizovanih edukativnih i interventnih timova, a njegovo sprovođenje doprinosi nacionalnim i međunarodnim obavezama Srbije u oblasti zaštite prirode.

U decembru 2024. godine, na sastanku Stalnog komiteta Bernske konvencije, doneta je odluka o smanjenju stepena zaštite vuka, kojim je ova vrsta prešla iz kategorije „strogo zaštićenih“ u „zaštićene vrste“. Odluku je podržala i Srbija, zajedno sa desetak evropskih zemalja, dok su joj se usprotivile Crna Gora, Bosna i Hercegovina, Albanija i Monako. Promena je stupila na snagu 7. marta 2025. godine, nakon isteka tromesečnog roka za eventualne prigovore. Ova

142 <https://www.ekologija.gov.rs/saopstenja/vesti/usvojen-plan-upravljanja-populacijama-mrkog-medveda-za-period-od-2025-do-2033-godine>

odluka omogućava državama da fleksibilnije upravljaju populacijom vukova, uključujući mogućnost ograničenog odstrela u slučajevima kada vukovi predstavljaju rizik po stočarstvo ili bezbednost. Međutim, odluka nije utemeljena na naučnim podacima što je podstaklo kritički stav građana, naučne zajednice i organizacija koji se bave ovom temom¹⁴³. Uprkos smanjenju stepena zaštite, vuk ostaje zakonski zaštićena vrsta u Srbiji, uz obavezu praćenja populacije i primene odgovarajućih mera zaštite.

Za period 2024–2025. godina Koalicija 27 nije uspela da nađe konkretne javno objavljene podatke o zaplenama ili istragama vezanim za ilegalnu trgovinu prepariranim primercima strogo zaštićenih vrsta u Srbiji. Do sada institucije (kroz CITES izveštaje, izveštaje carine i policije) nisu objavile informacije o novim incidentima ovog tipa za traženi period. Prethodnih godina su zabeleženi slučajevi krijumčarenja zaštićenih kornjača i ptica (na primer u izveštajima carine su se pominjale zaplene ptica ili kornjača pod sedištima automobila), ali u dostupnim izvorima za 2024/2025. godinu nema zabeleženih konkretnih primera zaplena ili pokretanja istraga.

Za razliku od prethodnih godina, sveobuhvatni i ažurirani podaci o broju sprovedenih inspeksijskih nadzora u oblasti zaštite prirode za 2024. i prvu polovinu 2025. godine nisu bili javno dostupni zaključno sa krajem maja 2025. godine. Ipak, prema dostupnom Izveštaju o radu inspekcije Ministarstva zaštite životne sredine za 2024. godinu¹⁴⁴, inspektori za zaštitu životne sredine, Odseka za prirodu, ukupno su izvršili 509 inspeksijskih nadzora iz različitih oblasti zaštite životne sredine. Od navedenog broja, 225 je bilo redovnih inspeksijskih nadzora, 241 vanredni inspeksijski nadzor, 23 kontrolna inspeksijska nadzora, dva preventivna inspeksijska nadzora, 10 savetodavnih poseta i osam inspeksijskih nadzora kod neregistrovanih subjekata. Međutim, ovaj izveštaj ne sadrži informacije o tome da li su nadzori sprovedeni po prijavama građana, organizacija civilnog društva i drugih zainteresovanih strana, ili po službenoj dužnosti, odnosno na osnovu internih planova inspekcije. Takođe, i dalje nedostaju podaci o ishodima

143 <https://www.wwfadria.org/sr/?16170416/Na-Bernskoj-konvenciji-izglasano-smanjenje-stepena-zatite-vukova>

144 Ministarstvo zaštite životne sredine (2025): Izveštaj o radu 2024, Inspekcija za zaštitu životne sredine, dostupno na: <https://www.ekologija.gov.rs/sites/default/files/inline-files/Godi%C5%A1nji%20izve%C5%Aftaj%20o%20radu%20za%202024%20god%20%20Inspekcija%20zss.pdf>

podnetih prijava – uključujući broj izrečenih mera, pokrenutih prekršajnih i krivičnih postupaka, kao i eventualno odbijenih prijava – što onemogućava celovitu analizu delotvornosti institucionalnog odgovora u praksi.

U periodu od aprila 2024. do aprila 2025. godine, Društvo za zaštitu i proučavanje ptica Srbije prijavilo je ukupno 26 slučajeva ugrožavanja divljih vrsta i prirodnih staništa. Od tog broja, 12 slučajeva zabeleženo je u 2024. godini, a 14 u 2025. Među njima je registrovano 10 slučajeva trovanja, 11 slučajeva krivolova, tri slučaja nelegalne trgovine i držanja ptica, jedan slučaj bolesti i jedan slučaj uništavanja staništa. Ovi podaci ukazuju na stalnu prisutnost ozbiljnih pritisaka na prirodu i potrebu za hitnim institucionalnim odgovorima.

U izveštajnom periodu rad Jedinice za ekološki kriminal Ministarstva unutrašnjih poslova i nadležnih tužilaštava je značajno unapređen – veći broj slučajeva procesuiran je u kraćem roku, a saradnja sa organizacijama civilnog društva bila je konkretnija i efikasnija. Nasuprot tome, institucije nadležne za zaštitu prirode, pre svega Zavod za zaštitu prirode Srbije i Ministarstvo zaštite životne sredine, nastavile su sa praksom sporog reagovanja na prijave koje se odnose na pronalazak povređenih ili ugroženih jedinki strogo zaštićenih vrsta, kao i na zahteve za sprovođenje markiranja, telemetrije i drugih istraživačkih aktivnosti. Dodatni problem predstavlja i prolongiranje postupaka za izdavanje neophodnih dozvola, kao i kontinuirano izostajanje predstavnika ovih institucija sa važnih konferencija i stručnih skupova koje organizuju organizacije civilnog društva.

Finansiranje

Finansiranje u oblasti Zaštita prirode detaljnije je obrađeno u okviru poglavlja Finansiranje u oblasti zaštite životne sredine i klimatskih promena.

Preporuke

Strateški i zakonodavni okvir

- 1.** Kroz transparentan i inkluzivan proces izraditi i usvojiti novi Zakon o zaštiti prirode u skladu sa zakonodavstvom Evropske unije, potvrđenim međunarodnim sporazumima, dobrom praksom u ovoj oblasti i potrebama zaštite prirode u Srbiji.
- 2.** U Zakonu o zaštiti prirode urediti postupak ocene prihvatljivosti za ekološku mrežu i definisati rezervat biosfere kao vrstu zaštićenog područja i propisati nadležnosti i osnovne mere za upravljanje takvim područjima.
- 3.** Izmeniti i dopuniti Pravilnik o proglašenju i zaštiti strogo zaštićenih i zaštićenih vrsta biljaka, životinja i gljiva i Pravilnik o proglašavanju lovostajem zaštićenih vrsta divljači tako da u potpunosti budu transponovane odredbe Direktive o staništima i Direktive o pticama koje se odnose na lov.
- 4.** Izraditi i usvojiti protokol kojim bi se precizno utvrdio sled i način postupanja nadležnih organa prilikom otkrivanja slučajeva trovanja, ali i drugih slučajeva nezakonitih radnji nad divljim vrstama.
- 5.** Formirati međuministarsku radnu grupu za zaštićena područja i ekološku mrežu koja će koordinisati rad na izradi planskih dokumenata, studija zaštite, planova upravljanja i aktima zaštite područja.
- 6.** Doneti Uredbu o oceni prihvatljivosti i omogućiti njenu adekvatnu primenu.

Sprovođenje propisa

- 7.** Unaprediti kapacitete sektora zaštite prirode u okviru Ministarstva zaštite životne sredine i zavoda za zaštitu prirode (pokrajinskog i republičkog), kroz povećanje broja stručnog osoblja i tehničke opremljenosti.
- 8.** Nastaviti izgradnju kapaciteta policije, inspekcije, tužilaštva i sudstva za sprovođenje propisa koje se odnose na zaštitu vrsta i staništa, uz saradnju sa stručnim organizacijama civilnog društva. Takođe, ojačati kapacitete Jedinice za suzbijanje ekološkog kriminala i zaštitu životne sredine, kao i koordinaciju rada ove Jedinice s drugim sektorima.
- 9.** Poboljšati planiranje i sprovođenje inspeksijskog nadzora nad zaštićenim područjima, odnosno područjima ekološke mreže.
- 10.** Obezbediti za slobodan pristup onlajn bazi izdatih rešenja o uslovima zaštite prirode Ministarstva zaštite životne sredine Republike Srbije i zavoda za zaštitu prirode za sve zainteresovane strane.
- 11.** Unaprediti saradnju zainteresovanih strana u primeni međunarodnih sporazuma u oblasti zaštite prirode kroz redovno informisanje i konsultovanje.
- 12.** Formirati Nacionalni savet za ekološku mrežu *Natura 2000* i tako osigurati intersektorsku saradnju i kontinuiranu institucionalnu podršku.
- 13.** Uraditi procenu efikasnosti upravljanja zaštićenim područjima, uspostaviti mehanizme za praćenje efikasnosti upravljanja i obezbediti dostupnost izveštaja javnosti.

14. Izraditi odgovarajuće, ciljane tematske vodiče za detaljnijim objašnjenjima procedura ocene prihvatljivosti i praktičnim primerima iz prakse (poželjno, zadovoljavajućom i lošom praksom). Upoznati zainteresovane strane s procedurama ocene prihvatljivosti pomoću vodiča i pratećih materijala.
15. Omogućiti javni uvid u uspostavljeni elektronski Centralni registar zaštićenih prirodnih dobara i razviti njegove funkcionalnosti koje omogućavaju da za svako zaštićeno područje sadrži, između ostalog, desetogodišnji plan upravljanja, godišnje programe upravljanja i izveštaje o sprovođenju godišnjeg programa upravljanja.

Finansiranje

16. Nastaviti redovno finansiranje aktivnosti za uspostavljanje ekološke mreže Republike Srbije i *Natura 2000*, uz potpuno i redovno izveštavanje o sprovedenim aktivnostima i utrošenim sredstvima.
17. Obezbediti veća finansijska sredstva iz Budžeta Republike Srbije za upravljanje zaštićenim područjima, uključujući konstantna i odgovarajuća finansijska sredstva za zapošljavanje novih čuvara prirode u zaštićenim područjima, njihove obuke i kupovinu opreme i sredstva za rad.

